

Αθήνα 11 Απριλίου 1994

Ομιλία του Υπουργού ΒΕΤ στο Συμβούλιο των Ερευνητικών Κέντρων
και των Τεχνολογικών Φορέων.

Ο λόγος πραγματοποίησης της σημερινής συνάντησης των Συμβουλίων των Ερευνητικών Κέντρων και των Τεχνολογικών Φορέων που εποπτεύονται από την Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας είναι διπλός:

(α) Πρώτον, ως ένδειξη της σημασίας που το Υπουργείο αποδίδει στην δραστηριότητα των Φορέων αυτών, και

(β) Δεύτερον, για να εγκαινιάσουμε μία περίοδο διαλόγου μεταξύ των φορέων, συντονισμού των ερευνητικών και τεχνολογικών δραστηριοτήτων τους και προγραμματισμού που θα οδηγήει στην μέγιστη δυνατή αξιοποίηση των δυνατοτήτων που έχουν.

Α. Η σημασία που αποδίδει το Υπουργείο στα Ερευνητικά Κέντρα δεν οφείλεται μόνο στο ό,τι τα στελεχώνουν άξιοι επιστήμονες και η σιγή μαζί τους αφήνει πάντα ένα πλούτο νέων γνώσεων. Ούτε στο γεγονός ότι πολλά απ' αυτά έχουν φθάσει σε τέτοια επίπεδα διεθνούς ανταγωνιστικότητας και υπεροχής που κάνουν κάποιον να σκεφτεί ότι δεν έχουν μαραζώσει όλα στην Ελλάδα. Εξίσου μεγάλη σημασία αποδίδεται και στα κλαδικά ινστιτούτα και στον ΟΒΙ, οι οποίοι αναμένεται να παίζουν κρίσιμο ρόλο στην μεταφορά και διάχυση τεχνολογίας προς τις επιχειρήσεις και στην ανάπτυξη της καινοτομίας.

Η σημασία οφείλεται στην ισχυρή επίδραση που ασκούν η έρευνα και η τεχνολογία στην οικονομική ανάπτυξη. Σήμερα είναι δεδομένη η παρατεταμένη ύφεση που βρίσκεται η ελληνική οικονομία, αλλά ταυτόχρονα και η ανάγκη να αποκτήσει ένα ρυθμό οικονομικής μεγέθυνσης υψηλότερο του ευρωπαϊκού μέσου όρου έτσι ώστε να μπούμε σε μία διαδικασία πραγματικής σύγκλισης.

Αυτό σημαίνει ότι πρέπει κανείς να διερευνήσει με μεγάλη προσοχή τους θεμελιώδεις, τους βαθύτερους παράγοντες που καθορίζουν την οικονομική ανάπτυξη μιας κοινωνίας και να προσπαθήσει συστηματικά να τους βελτιώσει.

Η σύγχρονη οικονομική θεωρία της ανάπτυξης τονίζει τη θετική επίδραση που έχουν παράγοντες όπως οι επενδύσεις και η μεταφορά τεχνολογίας από το εξωτερικό, η επάρκεια και ποιότητα της υποδομής, η εξειδίκευση και προσαρμοστικότητα του ανθρώπινου κεφαλαίου, καθώς και η εύρυθμη λειτουργία και αποτελεσματικότητα των δεσμών. Τονίζει όμως ιδιαίτερα και τη σημασία που έχουν η έρευνα και η ανάπτυξη της τεχνολογίας στην οικονομική δραστηριότητα.

Θα ήταν λάθος όμως να νομίσει κανείς ότι η σχέση αυτή είναι αυτόματη και δεν χρειάζεται παρά μόνο ορισμένους πόρους για την έρευνα για να επιτευχθεί και η οικονομική ανάπτυξη. Πολλές φορές χώρες με σημαντική ερευνητική δραστηριότητα δεν κατάφεραν να πετύχουν ένα διατηρήσιμο επίπεδο ανάπτυξης. Κλασσικό τέτοιο παράδειγμα υπήρξε η πρώην Σοβιετική Ένωση, η οποία παρά τις γιγαντιαίες επενδύσεις φυσικών και ανθρώπινων πόρων στην έρευνα, δεν μπόρεσε να αποκτήσει μία ικανοποιητική οικονομική ευημερία. Αντίστοιχο παράδειγμα είναι και η Ινδία, ενώ χώρες όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και η Μ. Βρετανία την περασμένη δεκαετία είδαν τις οικονομίες τους σε στασιμότητα παρά τις ερευνητικές τους προσπάθειες.

Αρα, θα πρέπει να υπάρχει και ένα πλέγμα άλλων δραστηριοτήτων των οποίων οι οποίες είναι απαραίτητες για να εξασφαλιστεί η θετική επίδραση της έρευνας στην οικονομική ανάπτυξη. Το πλέγμα αυτό περιλαμβάνει αφενός μεν μέτρα που επεκτείνουν και αναπροσανατολίζουν την προσφορά ερευνητικών αποτελεσμάτων αφετέρου, και κυρίως, μέτρα που δημιουργούν συνθήκες για επέκταση της ζήτησης τεχνολογίας, με όλες τις μορφές με τις οποίες αυτή εμφανίζεται.

Σήμερα εμείς αντιμετωπίζουμε αυτά τα προβλήματα με ιδιαίτερη οξύτητα. Η **δαπάνη** για την έρευνα είναι μικρή και η χώρα μας βρίσκεται στο θέμα αυτό τελευταία μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αλλά η **ζήτηση** έρευνας από τις επιχειρήσεις βρίσκεται σε συγκριτικά ακόμα μεγαλύτερη απόσταση. Το συμπέρασμα αυτό βγαίνει και από το χαμηλό ποσοστό συμμετοχής επιχειρήσεων στη χρηματοδότηση της έρευνας, αλλά επίσης και από την στασιμότητα της μέσης παραγωγικότητας κεφαλαίου στην ελληνική βιομηχανία, πράγμα που αποκαλύπτει τον πολύ αργό ρυθμό και τη μικρή έκταση εισαγωγής της νέας τεχνολογίας. Οι επιχειρήσεις επενδύουν το 1/4 αυτού που επενδύει το κράτος σε ερευνητικές δραστηριότητες, και αυτό το γεγονός καθιστά προβληματική την περαιτέρω επέκταση της δημόσιας χρηματοδότησης.

Βρισκόμαστε λοιπόν σε μία κατάσταση ανεπαρκούς έντασης της ερευνητικής δραστηριότητας και ιδιαίτερος ανεπαρκούς απαίτησης επέκτασης και υλοποίησης της έρευνας από τις επιχειρήσεις που είναι εγκατεστημένες στην Ελλάδα. Την ίδια στιγμή όμως, διαθέτουμε και δύο σημαντικά εργαλεία παρέμβασης σε αυτή την κατάσταση:

- (i) Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης για την Έρευνα και την Τεχνολογία - το γνωστό σε όλους ΕΠΕΤ II - και
- (ii) Τις δυνατότητες που διανοίγει το 4ο Πρόγραμμα - Πλαίσιο για τις ελληνικές ερευνητικές ομάδες και τις επιχειρήσεις

Για να πετύχουμε τη βέλτιστη αξιοποίηση αυτών των δύο ευκαιριών, χρειάζεται συντονισμός και προγραμματισμός, αλλά προπάντων χρειάζεται πολύ προσεκτική και επλεγμένη διάθεση των πόρων.

Το ΕΠΕΤ II το οποίο υποβλήθηκε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, περιγράφει αρκετά διεξοδικά τις δραστηριότητες της έρευνας και της τεχνολογίας που σκοπεύουν:

- (i) στην εκτέλεση μεγάλων έργων έρευνας σε ιδιαίτερης σημασίας τομείς από κοινοπραξίες ερευνητικών και επιχειρηματικών φορέων
- (ii) στην αποτελεσματική αύξηση της ζήτησης τεχνολογίας από τους παραγωγικούς φορείς
- (iii) στον εμπλουτισμό του ερευνητικού δυναμικού με νέους επιστήμονες, ικανούς να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα νέας τεχνολογίας στην παραγωγική διαδικασία

Ταυτόχρονα θα πρέπει να φροντίζουμε για την δυναμική παρουσία των ελληνικών ερευνητικών ομάδων στα ανταγωνιστικά προγράμματα του 4ου ΠΠ. Η χώρα μας μπορεί να απορροφήσει πόρους, οι οποίοι σε συνδυασμό με τη χρηματοδότηση του ΚΠΣ θα οδηγήσουν τη δαπάνη για έρευνα κοντά στο 1% του ΑΕΠ προς το τέλος της δεκαετίας. Οι δυνητικά απορροφήσιμοι πόροι εξαρτώνται από την προετοιμασία και τον δυναμισμό των ερευνητών:

- (α) Αν η ελληνική συμμετοχή παραμείνει στο 3.60% που είχε στο 3ο ΠΠ, τότε με βάση το συνολικό ποσό των 13 ΔΙΣ ECU αναμένονται εισροές της τάξεως των 130 ΔΙΣ ΔΡΧ.
- (β) Αν η ελληνική συμμετοχή αυξηθεί κατά τον ίδιο ρυθμό που αυξήθηκε μεταξύ 2ου και 3ου ΠΠ τότε οι εισροές μπορούν να ανέλθουν στα 190 ΔΙΣ ΔΡΧ.

Ποιο σημαντικό θέμα όμως από την εισροή πόρων είναι η διασύνδεση των ελληνικών με τους ευρωπαϊκούς οργανισμούς. Η ένταξη των ελληνικών φορέων στα ευρωπαϊκά δίκτυα είναι κρίσιμης σημασίας για τη ροή E & T πληροφοριών και γνώσεων προς και από τη χώρα.

Τα ποσά του 4ου ΠΠ είναι ιδιαίτερώς μεγάλα και χρειάζεται συστηματικός προγραμματισμός ώστε να επιτευχθούν τα αναμενόμενα αποτελέσματα, και να αποφευχθούν άσκοπες επικαλύψεις και σπατάλες. Όχι μόνο γιατί έτσι δεν θα μπορέσουμε να φθάσουμε τους παραπάνω στόχους των κοινοτικών εισροών. Αλλά κυρίως γιατί θα έχουμε χάσει μία σημαντική ευκαιρία προσαρμογής της οικονομίας μας στα σύγχρονα τεχνολογικά δεδομένα.

B. Ερχομαι τώρα στο δεύτερο θέμα, του καλλίτερου συντονισμού και αξιοποίησης τους ερευνητικού έργου.

Για την αξιοποίηση, η Πολιτεία έχει προχωρήσει ήδη στη δημιουργία των τεχνολογικών πάρκων και θα συνεχίσει να ενισχύει δραστηριότητες επαφής ερευνητικών κέντρων και επιχειρήσεων. Το ΕΠΕΤ II προβλέπει τη δημιουργία πολλών "γραφείων διαμεσολάβησης τεχνολογίας" μεταξύ επιχειρήσεων -

ερευνητικών κέντρων και πανεπιστημίων και ελπίζεται ότι αυτό θα δημιουργήσει μια ώθηση στην προσφορά νέας τεχνολογίας.

Είναι όμως επίσης σημαντικό να προωθήσουμε και ένα αποτελεσματικό μηχανισμό **οριζόντιας διασύνδεσης** και επικοινωνίας **μεταξύ** των Ερευνητικών Κέντρων όπως και μεταξύ Κέντρων και Πανεπιστημίων.

Μέτρα προς την κατεύθυνση αυτή είναι τα ακόλουθα:

1. Δίκτυα επικοινωνίας και συντονισμού μεταξύ ομοειδών ή συμπληρωματικών ερευνητικών δραστηριοτήτων των ερευνητικών κέντρων.

Για παράδειγμα, υπάρχουν αρκετές ομάδες που ασχολούνται με την έρευνα στη βιολογία στον Δημόκριτο, το ΙΤΕ, το Παστέρ και το Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών.

Πρέπει οι ομάδες αυτές να βρίσκονται σε μία τακτική επικοινωνία για τις δραστηριότητές τους και τα αποτελέσματα τα οποία έχουν και προπάντων σε ένα συντονισμό για την καλύτερη διασύνδεση τους με την οικονομική δραστηριότητα. Πολλές φορές μία ερευνητική ομάδα δεν μπορεί να αξιοποιήσει τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται λόγω του μικρού μεγέθους, ή λόγω εξειδίκευσης σε ορισμένους μόνο τομείς.

Ο συντονισμός επιτρέπει την δημιουργία μεγαλύτερων ομάδων και διευκολύνει την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων. Ταυτόχρονα όμως παρέχει και την δυνατότητα **σύγκρισης** των ερευνητών των διαφόρων ομάδων και αυξάνει έτσι τον ανταγωνισμό που είναι απαραίτητος για την διαρκή βελτίωση των επιδόσεων.

2. Επικοινωνία και συντονισμός μεταξύ ομοειδών δραστηριοτήτων των Κέντρων και των Πανεπιστημίων, ιδιαίτερα αν πρόκειται για σχηματισμό ομάδων προς συμμετοχή σε ανταγωνιστικά ευρωπαϊκά προγράμματα. Μόνο έτσι θα μπορέσουμε να δημιουργήσουμε ικανής έκτασης και δυναμισμού ερευνητικές ομάδες για να συνεργαστούν αλλά και να ανταγωνιστούν τις ομάδες άλλων χωρών.

3. Περιοδική Συνάντηση των Προέδρων και Διευθυντών των Ερευνητικών Κέντρων, κατά τα πρότυπα της Συνόδου των Πρυτάνεων των Πανεπιστημίων.

Σκοπός θα είναι η συζήτηση των γενικών θεμάτων ερευνητικής πολιτικής, των κοινών προβλημάτων των Κέντρων και η έγκαιρη προετοιμασία τους για την αντιμετώπιση των αναγκών της χώρας και του ευρωπαϊκού ανταγωνισμού.

Αν λάβει κανείς υπόψη του την λειτουργία του ΕΓΣΕ, το οποίο προτείνει την ερευνητική πολιτική της χώρας, η Συνάντηση των Ερευνητικών Κέντρων θα βοηθήσει στην καλύτερη και πιο άμεση ανταπόκριση τους στις νέες προοπτικές.

Ταυτόχρονα η Σύνοδος των Ερευνητικών Κέντρων θα μπορεί να εξειδικεύει και να παρακολουθεί τη διαδικασία αξιολόγησης των Κέντρων, μία διαδικασία απαραίτητη για την βελτίωση και τον εκσυγχρονισμό τους.

Η Γ.Γ.Ε.Τ. θα φροντίσει να συντονίσει τις δραστηριότητες αυτές, είναι όμως σαφές ότι η επιτυχία τους θα κριθεί από την διάθεση του ανθρώπινου δυναμικού των ερευνητικών κέντρων να επικοινωνήσει με τις άλλες ομάδες, να δεσπίσει γλαίσια συνεργασίας, να δοκιμαστεί σε νέες επιστημονικές και διεπιστημονικές πρωτοβουλίες και να δεχθεί τον αμοιβαίο ανταγωνισμό.

Οι διαδικασίες αυτές συμβαδίζουν με την συζήτηση των σχεδίων και του ερευνητικού προγραμματισμού των Κέντρων που ήδη έχουν υποβληθεί στη Γραμματεία. Θα μπορέσουμε έτσι να εντοπίσουμε τα ασθενή σημεία και να αναδείξουμε τα ισχυρά σημεία του συστήματος της έρευνας στην Ελλάδα, προβαίνοντας και στις ενδεχομένως αναγκαίες δεσμικές προσαρμογές.

Ας έρθουμε τώρα εν συντομία στο θέμα των τεχνολογικών φορέων που εποπτεύει η Γ.Γ.Ε.Τ., των 6 κλαδικών ινστιτούτων που λειτουργούν ως ανώνυμες εταιρίες και του ΟΒΙ (Οργανισμός Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας). Κλαδικούς οργανισμούς τεχνολογικής υποστήριξης της βιομηχανίας έχουν δημιουργήσει οι περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες από την δεκαετία του 1940 και μετά. Στη δεκαετία του 1980 ανάλογες προσπάθειες άρχισαν να γίνονται στην Πορτογαλία και στην Ελλάδα. Η εξασφάλιση της αποτελεσματικότητας των τεχνολογικών φορέων θεωρείται κρίσιμη για τη χώρα. **Γι' αυτό θέλουμε να πραγματοποιηθεί μια ξεχωριστή σύσκεψη μ' αυτούς στο άμεσο μέλλον, να επισημανθούν τα ειδικότερα προβλήματα και να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα.**

Η σημερινή συνάντηση ας θεωρηθεί η απαρχή μιας νέας σχέσης μεταξύ της Πολιτείας, της Έρευνας και της Τεχνολογίας με σκοπό την καλύτερη αξιοποίηση της τελευταίας για την επιστημονική και οικονομική ανάπτυξη του τόπου.

Στην συνέχεια, θα παρακαλούσα να εκθέσετε τις απόψεις ή τα προβλήματα που θεωρείτε ότι υπάρχουν και θα προσπαθήσω να απαντήσω κατά το δυνατόν.